

**REKA BENTUK MODUL PEMBELAJARAN
KOPERATIF JENIS PADANAN UNTUK
KEMAHIRAN PERBENDAHARAAN
KATA BAHASA INDONESIA
KANAK-KANAK**

RATIN WAHYU JUNI ATMA

UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS

2021

**REKA BENTUK MODUL PEMBELAJARAN KOPERATIF JENIS PADANAN
UNTUK KEMAHIRAN PERBENDAHARAAN KATA
BAHASA INDONESIA KANAK-KANAK**

RATIN WAHYU JUNI ATMA

**DISERTASI DIKEMUKAKAN BAGI MEMENUHI SYARAT UNTUK
MEMPEROLEH IJAZAH SARJANA (PENDIDIKAN AWAL KANAK-KANAK)
(MOD PENYELIDIKAN DAN KERJA KURSUS)**

**FAKULTI PEMBANGUNAN MANUSIA
UNIVERSITI PENDIDIKAN SULTAN IDRIS**

2021

Please tick (✓)

Project Paper

Masters by Research

Master by Mixed Mode

PhD

✓

INSTITUTE PENGAJIAN SISWAZAH**PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN**

Perakuan ini telah dibuat pada 13 Ogos 2021

i. Perakuan Pelajar:

Saya **RATIN WAHYU JUNI ATMA (M20191000901)**, **FAKULTI PEMBANGUNAN MANUSIA** dengan ini mengaku bahawa Disertasi/Tesis yang bertajuk **REKA BENTUK MODUL PEMBELAJARAN KOPERATIF JENIS PADANAN UNTUK KEMAHIRAN PERBENDAHARAAN KATA BAHASA INDONESIA KANAK-KANAK** adalah hasil kerja saya sendiri. Saya tidak memplagiat dan apa-apa penggunaan nama-nama hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dilakukan secara urusan yang wajar dan bagi maksud yang di benarkan dan apa-apa petikan, ekstrak, rujukan atau pengeluaran semula daripada atau kepada mana-mana hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dinyatakan dengan jelas dan secukupnya.

Tanda tangan pelajar

ii. Perakuan Penyelia:

Saya **DR. JUPPRI BACOTANG** dengan ini mengesahkan bahawa hasil kerja pelajar yang bertajuk **REKA BENTUK MODUL PEMBELAJARAN KOPERATIF JENIS PADANAN UNTUK KEMAHIRAN PERBENDAHARAAN KATA BAHASA INDONESIA KANAK-KANAK** dihasilkan oleh pelajar seperti nama diatas dantelah diserahkan kepada Institute Pengajian Siswazah bagi memenuhi sebahagian/sepenuhnya syarat untuk memperoleh **IJAZAH SARJANA PENDIDIKAN**.

13/08/2021

Tarikh

Tanda tangan Penyelia

JUPPRI BIN BACOTANG
Pensyarah

Jabatan Pendidikan Awai Kanak-Kanak
Fakulti Pendidikan Dan Pembangunan Manusia
Universiti Pendidikan Sultan Idris

**INSTITUT PENGAJIAN SISWAZAH /
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES**

**BORANG PENGESAHAN PENYERAHAN TESIS/DISERTASI/LAPORAN KERTAS PROJEK
DECLARATION OF THESIS/DISSERTATION/PROJECT PAPER FORM**

Tajuk / Title : REKA BENTUK MODUL PEMBELAJARAN KOPERATIF JENIS PADANAN
UNTUK KEMAHIRAN PERBENDAHARAAN KATA BAHASA INDONESIA
KANAK-KANAK

No. Matrik /Matric's No.: M20191000901

Saya / I : RATIN WAHYU JUNI ATMA

mengaku membenarkan Tesis/Disertasi/Laporan Kertas Projek (Ijazah Sarjana Pendidikan)* ini disimpan di
Universiti Pendidikan Sultan Idris (Perpustakaan Tuanku Bainun) dengan syarat-syarat kegunaan seperti
berikut:-

acknowledged that Universiti Pendidikan Sultan Idris (Tuanku Bainun Library) reserves the right as follows:-

1. Tesis/Disertasi/Laporan Kertas Projek ini adalah hak milik UPSI.
The thesis is the property of Universiti Pendidikan Sultan Idris
2. Perpustakaan Tuanku Bainun dibenarkan membuat salinan untuk tujuan rujukan dan penyelidikan.
Tuanku Bainun Library has the right to make copies for the purpose of reference and research.
3. Perpustakaan dibenarkan membuat salinan Tesis/Disertasi ini sebagai bahan pertukaran antara
Institusi Pengajian Tinggi.
The Library has the right to make copies of the thesis for academic exchange.
4. Sila tandakan (✓) bagi pilihan kategori di bawah / *Please tick (✓) for category below:-*

☐ **SULIT/CONFIDENTIAL**

Mengandungi maklumat yang berdarjah keselamatan atau kepentingan
Malaysia seperti yang termaktub dalam Akta Rahsia Rasmi 1972. /
Contains confidential information under the Official Secret Act 1972

☐ **TERHAD/RESTRICTED**

Mengandungi maklumat terhad yang telah ditentukan oleh organisasi/badan di
mana penyelidikan ini dijalankan. / *Contains restricted information as specified
by the organization where research was done.*

☒ **TIDAK TERHAD /
OPEN ACCESS**

(Tandatangan Pelajar/ Signature)

Tarikh: 13/08/2021

(Tandatangan Penyelia / Signature of Supervisor)
& (Nama & Cop Rasmi / Name & Official Stamp)

JUPPRI BIN BACOTANG
Pensyarah
Jabatan Pendidikan Awai Kanak-Kanak
Fakulti Pendidikan Dan Pembangunan Manusia
Universiti Pendidikan Sultan Idris

PENGHARGAAN

Segala puji bagi Tuhan yang Maha pengasih lagi maha penyayang. Bersyukur atas nikmat dan karunia yang telah diberikan, terutamanya nikmat sihat dan kelancaran atas segala urusan. Oleh itu dengan izinnya saya dapat menyiapkan penyelidikan dalam tempoh yang ditetapkan bagi memenuhi syarat sarjana pendidikan.

Ucapan terima kasih saya ucapkan kepada Dr. Juppri Bacotang selaku penyelia dalam penyelidikan ini, atas segala bimbingan dan tunjuk ajar yang beliau berikan dari awal sehingga menyelesaikan penyelidikan ini. Terima kasih kepada penilai selama Defence Proposal dan VIVA.

Ucapan terima kasih sebesar-sebesarnya juga kepada pihak LPP NTB yang sudah memberikan kepercayaan kepada sebagai penerima beasiswa Master. Serta terima kasih telah membantu dalam mewujudkan salah satu cita-cita saya.

Terima kasih juga kepada ibu bapa saya yang selalu memberikan sokongan dan selalu mengirimkan doa untuk kelancaran segala urusan saya. Dan ucapan terima kasih kepada semua keluarga saya, rekan-rekan yang telah memberikan sokongan serta turut membantu saya sepanjang pengajian di Universiti Pendidikan Sultan Idris. Jasa kalian semua akan senantiasa dikenang dan semoga kebahagiaan serta kejayaan akan menjadi milik kita bersama di dunia dan akhirat.

Ratin Wahyu Juni Atma
Program Ijazah Sarjana Pendidikan Awal Kanak-kanak

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan mendapatkan kesepakatan pakar terhadap reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak. Objektif kajian ialah untuk mengenal pasti komponen utama bagi reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan bagi kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar dan mengenal pasti elemen dalam komponen utama bagi reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar. Sampel kajian terdiri daripada 15 guru dan pensyarah bidang pendidikan awal kanak-kanak yang dipilih berdasarkan persampelan tujuan. Dalam kajian ini, kaedah *Fuzzy Delphi* (FDM) menggunakan lima skala *Likert* digunakan bagi mengumpulkan data kesepakatan pakar. Borang soal selidik dalam kajian ini terdiri daripada 59 item yang terkandung dalam reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan. Data analisis penomboran segi tiga *Fuzzy* (*Triangular Fuzzy Numbers*) dan menggunakan *Defuzzification Process* telah digunakan. Dapatan kajian menunjukkan terdapat enam komponen utama bagi reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan bagi kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia kanak-kanak, iaitu objektif pembelajaran, standard pembelajaran, tema-tema pembelajaran, langkah-langkah pembelajaran, aktiviti pembelajaran dan penilaian pembelajaran. Kesimpulannya, kajian ini telah berjaya membina reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia kanak-kanak yang sistematik dan sesuai dengan kurikulum Pendidikan Awal Kanak-kanak 2013 di Indonesia. Implikasi kajian ini ialah reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata Bahasa Indonesia kanak-kanak dapat digunakan sebagai panduan pendidikan untuk menjalankan pembelajaran perbendaharaan kata.

DESIGN OF COOPERATIVE LEARNING MODULE TYPE MATCHING FOR INDONESIAN VOCABULARY SKILLS OF CHILDREN

ABSTRACT

This study aims to obtain the experts' agreement on the design of cooperative matching learning module on Indonesian children vocabulary skills. The objective of this study is to identify the main components of the design of cooperative matching learning module on Indonesian children vocabulary skills based on the experts' agreement and to identify the elements in the main component of the design of cooperative matching learning module on Indonesian children vocabulary skills based on the expert's agreement. The study sample consists of 15 early childhood education teachers and lecturers that were chosen based on targeted respondents. The design of cooperative is consist of 59 items that was contained in the design of cooperative matching learning module. Analytical data using Fuzzy triangulation (Triangular Fuzzy Numbers) and Defuzzification Process were used. The findings shows there are six main components for the design of cooperative matching learning module on Indonesian children vocabulary skills which are the learning objective, learning standard, learning themes, learning stages, learning activities, and learning evaluation. Overall, this study has successfully build a systematic and suitable design of cooperative matching learning module on Indonesian children vocabulary skills according to Indonesia Early Childhood Education 2013. The implication of the study is the design of cooperative matching learning module on Indonesian children vocabulary skills can be used as an educational guidelines for implementation of vocabulary teaching.

SENARAI KANDUNGAN**Muka Surat**

PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN	ii
PENGESAHAN PENYERAHAN DISERTASI	iii
PENGHARGAAN	iv
ABSTRAK	v
ABSTRACT	vi
SENARAI KANDUNGAN	vii
SENARAI JADUAL	xiii
SENARAI RAJAH	xvii
SENARAI SINGKATAN	xviii
SENARAI LAMPIRAN	xx

BAB 1 PENGENALAN

1.1	Pendahuluan	1
1.2	Latar Belakang Kajian	2
1.3	Pernyataan Masalah	6
1.4	Tujuan Kajian	13
1.5	Objektif Kajian	13
1.6	Persoalan Kajian	13

1.7	Kerangka Konseptual	15
1.8	Definisi Istilah	17
1.8.1	Reka Bentuk	18
1.8.2	Modul	18
1.8.3	Kaedah <i>Fuzzy Delphi</i> (FDM)	19
1.8.4	Pembelajaran Koperatif	20
1.8.5	Jenis Padanan	20
1.8.6	Kemahiran Perbendaharaan Kata	21
1.8.7	Pendidikan Awal Kanak-kanak (PAKK)	22
1.8.8	Kanak-kanak	22
1.9	Batasan Kajian	23
1.10	Kepentingan Kajian	24
1.11	Rumusan	26

BAB 2 TNJAUAN LITERATUR

2.1	Pendahuluan	27
2.2	Kaedah <i>Fuzzy Delphi</i> (FDM)	28
2.2.1	Kajian Lepas Mengenai <i>Fuzzy Delphi</i>	29
2.3	Pembelajaran Koperatif	35
2.3.1	Teori Pembelajaran Koperatif Vygotsky	35
2.3.2	Definisi Pembelajaran Koperatif	36
2.3.3	Tujuan Pembelajaran Koperatif	37
2.3.4	Jenis Pembelajaran Koperatif	40
2.3.5	Kajian Lepas Mengenai Pembelajaran Koperatif	49

2.4	Pembelajaran Jenis Padanan	56
2.4.1	Definisi Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan	56
2.4.2	Tujuan Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan	58
2.4.3	Langkah-langkah Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan	59
2.4.4	Kebaikan dan Kelemahan Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan	60
2.4.5	Kajian Lepas Mengenai Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan	62
2.5	Kemahiran Perbendaharaan Kata Kanak-Kanak	70
2.5.1	Teori Pemerolehan Morfologi	70
2.5.2	Kemahiran Perbendaharaan Kata	71
2.5.3	Tahap Perkembangan Perbendaharaan Kata	72
2.5.4	Kajian Lepas Mengenai Perbendaharaan Kata Kanak-kanak	74
2.6	Kurikulum Pendidikan Awal Kanak-kanak 2013	79
2.7	Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan	81
2.8	Rumusan	83

BAB 3 METODOLOGI

3.1	Pendahuluan	84
3.2	Reka Bentuk Kajian	85
3.3	Persampelan Kajian	86
3.4	Instrumen Kajian	88
3.4.1	Analisis Keperluan bagi Membina Instrumen Soal Selidik	88

3.4.2	Borang Soal Selidik Kesepakatan Pakar terhadap Komponen Utama bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	97
3.4.3	Borang Soal Selidik Kesepakatan Pakar terhadap Elemen dalam Komponen Utama bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	98
3.5	Kesahan	102
3.5.1	Kesahan Kandungan bagi Komponen Utama Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	105
3.5.2	Kesahan Kandungan Elemen dalam Komponen Utama bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	106
3.6	Prosedur Pengambilan Data	119
3.7	Teknik atau Kaedah Penganalisisan Data	121
3.8	Rumusan	124

BAB 4 DAPATAN KAJIAN

4.1	Pendahuluan	125
4.2	Latar Belakang Responden	126
4.3	Komponen Utama Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar	128
4.4	Elemen dalam Komponen Utama bagi Reka Bentuk Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk	132

Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar

4.4.1	Elemen dalam Objektif Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar	134
4.4.2	Elemen dalam Standard Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar	137
4.4.3	Elemen dalam Tema-tema Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar	141
4.4.4	Elemen dalam Langkah-langkah Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar	146
4.4.5	Elemen dalam Aktiviti Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar	151
4.4.6	Elemen dalam Penilaian Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak Berdasarkan Kesepakatan Pakar	158
4.5	Rumusan	166

BAB 5 PERBINCANGAN DAN KESIMPULAN

5.1	Pendahuluan	167
-----	-------------	-----

5.2	Ringkasan Kajian	168
5.3	Perbincangan Kajian	172
5.3.1	Komponen Utama bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	172
5.3.2	Elemen dalam Komponen Utama bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	175
5.4	Implikasi Kajian	181
5.4.1	Aspek Teori	182
5.4.2.	Aspek Praktikal atau Amali	184
5.5	Cadangan Kajian Lanjutan	187
5.6	Kesimpulan	189

RUJUKAN	191
----------------	------------

LAMPIRAN	200
-----------------	------------

SENARAI JADUAL

No. Jadual		Muka Surat
2.1	Perbezaan Kaedah-kaedah daripada Pembelajaran Koperatif	41
2.2	Tahap Usia Pendidikan Awal Kanak-kanak	62
3.1	Soalan bagi Menjalankan Temu Bual	88
3.2	Profil Tiga Pakar bagi Menjalankan Sesi Temu Bual	89
3.3	Dapatan Tinjauan Literatur bagi Membina Instrumen Soal Selidik	92
3.4	Dapatan Analisis Dokumen Kurikulum PAKK 2013 bagi Membina Instrumen Soal Selidik	93
3.5	Dapatan Tinjauan Literatur bagi Membina Instrumen Soal Selidik	94
3.6	Matrik Pemetaan Elemen dalam Komponen Utama Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	95
3.7	Instrumen Soal Selidik bagi Komponen Utama	97
3.8	Instrumen Soal Selidik bagi Elemen Objektif Pembelajaran	98
3.9	Instrumen Soal Selidik bagi Elemen Standard Pembelajaran	99
3.10	Instrumen Soal Selidik bagi Elemen Tema-tema Pembelajaran	99
3.11	Instrumen Soal Selidik bagi Elemen Langkah-langkah Pembelajaran	100

3.12	Instrumen Soal Selidik bagi Elemen Aktiviti Pembelajaran	100
3.13	Instrumen Soal Selidik bagi Elemen Penilaian Pembelajaran	102
3.14	Profil Pakar Kesahan Kandungan Soal Selidik	103
3.15	Kesahan Kandungan bagi Komponen Utama dalam Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	105
3.16	Kesahan Kandungan bagi Objektif Pembelajaran	106
3.17	Kesahan Kandungan bagi Standard Pembelajaran	107
3.18	Kesahan Kandungan bagi Tema-tema Pembelajaran	109
3.19	Kesahan Kandungan bagi Langkah-langkah Pembelajaran	110
3.20	Kesahan Kandungan bagi Aktiviti Pembelajaran	111
3.21	Kesahan Kandungan bagi Penilaian Pembelajaran	112
3.22	Cadangan Penambahbaikan Ahli Pakar	113
3.23	Komponen Utama Sebelum dan Selepas Pembetulan	114
3.24	Elemen dalam Komponen Utama Sebelum dan Selepas Pembetulan	114
3.25	Skala <i>Fuzzy</i> Lima Poin	122
4.1	Maklumat Demografi Ahli Pakar atau Responden	126
4.2	Dapatan Komponen Utama Menggunakan <i>Analysis Fuzzy Delphi</i>	129

4.3	Dapatan Komponen Utama bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	131
4.4	Dapatan Elemen dalam Objektif Pembelajaran Menggunakan Analisis <i>Fuzzy Delphi</i>	134
4.5	Dapatan Elemen dalam Objektif Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	136
4.6	Dapatan Elemen dalam Standard Pembelajaran Menggunakan Analisis <i>Fuzzy Delphi</i>	138
4.7	Dapatan Elemen dalam Standard Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	140
4.8	Dapatan Elemen dalam Tema-tema Pembelajaran Menggunakan Analisis <i>Fuzzy Delphi</i>	143
4.9	Dapatan Elemen dalam Tema-tema Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	145
4.10	Dapatan Elemen dalam Langkah-langkah Pembelajaran Menggunakan Analisis <i>Fuzzy Delphi</i>	148
4.11	Dapatan Elemen dalam Langkah-langkah Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	150
4.12	Dapatan Elemen dalam Aktiviti Pembelajaran Menggunakan Analisis <i>Fuzzy Delphi</i>	153
4.13	Dapatan Elemen dalam Aktiviti pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	156

4.14	Dapatan Elemen dalam Penilaian Pembelajaran Menggunakan Analisis <i>Fuzzy Delphi</i>	160
4.15	Dapatan Elemen dalam Penilaian Pembelajaran bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	162

SENARAI RAJAH

No. Rajah		Muka Surat
1.1	Kerangka Konseptual	17
3.1	Dapatan Temu Bual bagi Membina Instrumen Soal Selidik	91
3.2	Prosedur Pengambilan Data Menggunakan Kaedah <i>Fuzzy Delphi</i>	120
3.3	Tingkat Persetujuan Skala <i>Fuzzy</i>	121
3.4	Formula Penentuan Jarak diantara Dua Nombor <i>Fuzzy</i>	122
3.5	Langkah-langkah Penganalisisan Data Teknik <i>Fuzzy Delphi</i>	124
4.1	Diagram Komponen Utama dan Elemen Komponen Utama bagi Reka Bentuk Modul Pembelajaran Koperatif Jenis Padanan untuk Kemahiran Perbendaharaan Kata Bahasa Indonesia Kanak-kanak	165

SENARAI SINGKATAN

%	Peratus
A	Skor <i>Fuzzy</i>
CIRC	<i>Cooperative Integrates Reading and Composition</i>
d	Nilai <i>Threshold</i>
DDR	<i>Design and Development Research</i>
DJPAUD	Direktorat Jenderal Pendidikan Anak Usia Dini dan Pendidikan Masyarakat
f	Frekuensi
FDM	<i>Fuzzy Delphi Method</i>
ICT	<i>Information and Communication Technologi</i>
IOC	<i>Inside Outside Circle</i>
LAD	<i>Language Acquisition Device</i>
LiLIN	Literasi LINUS
LINUS	<i>Literacy and Numeracy Screening</i>
NGT	<i>Nominal Group Technique</i>
PAKK	Pendidikan Awal Kanak-kanak
PAUD	Pendidikan Anak Usia Dini
PMPK	Peraturan Menteri Pendidikan dan Kebudayaan
RA	Raudlatul Athfal
SMA	Sekolah Menengah Atas

STAD	<i>Student Teams Achievement Division</i>
TGT	<i>Teams Geams Tournament</i>
TK	Taman Kanak-kanak
TPACK	<i>Technological Pedagogical Content Knowledge</i>
UBK	Unit Bimbingan Kaunseling
UNY	Universiti Negeri Yogyakarta

SENARAI LAMPIRAN

	Muka Surat
A Borang Kesahan Kandungan	200
B Borang Soal Selidik Kesepakatan Pakar	211
C Surat Lantikan Pakar Kesahan Kandungan	222
D Surat Lantikan Pakar Penilaian Reka Bentuk	225
E Analisis <i>Fuzzy Delphi</i>	241

BAB 1

PENGENALAN

1.1 Pendahuluan

Bab ini menerangkan beberapa bahagian penting dalam kajian ini seperti latar belakang kajian, pernyataan masalah, objektif kajian, persoalan kajian, kerangka teori kajian, definisi operasional, batasan kajian, dan kepentingan kajian.

1.2 Latar Belakang Kajian

Pendidikan awal kanak-kanak (PAKK) adalah salah satu perkhidmatan pendidikan yang dapat membantu merangsang pertumbuhan dan perkembangan kanak-kanak, agar dapat berkembang sesuai dengan peringkat umur mereka, dan membantu mempersiapkan kanak-kanak untuk memasuki pendidikan selanjutnya. Kementerian Pendidikan Nasional tahun 2003 menjelaskan bahawa fungsi PAKK adalah untuk memperkenalkan peraturan dan menetapkan disiplin kanak-kanak, memperkenalkan kanak-kanak dengan dunia di sekeliling mereka, memupuk sikap dan tingkah laku yang baik, mengembangkan kebolehan dan bersosial, mengembangkan kemahiran, kreativiti dan kebolehan yang dimiliki oleh kanak-kanak, serta menyediakan kanak-kanak untuk memasuki pendidikan sekolah rendah

PAKK sebagaimana dinyatakan dalam Undang-Undang Republik Indonesia No. 20 Tahun 2003 Pasal 28 Ayat 3, ialah pendidikan formal yang bertujuan untuk membantu kanak-kanak mengembangkan pelbagai potensi, psikologi dan fizikal yang merangkumi moral dan nilai keagamaan, emosi sosial, kognitif, bahasa, fizikal motor, dan seni sebelum memasuki sekolah rendah (Jamilatul & Evi, 2020). Persekolahan formal pertama kanak-kanak bermula pada umur 4 hingga 6 tahun bagi peringkat PAKK.

Salah satu fungsi adalah dengan memfokuskan perkembangan kemahiran berbahasa yang baik. Perkembangan bahasa juga menjadi salah satu perkembangan awal kanak-kanak yang menjadi perhatian utama. Rusniah (2017) menjelaskan

bahawa perkembangan ialah proses perubahan apabila kanak-kanak belajar menguasai tahap tertinggi dalam kemahiran berbahasa. Perkembangan bahasa bukan sahaja penting sebagai alat komunikasi pada peringkat awal kanak-kanak, tetapi sangat penting semasa peringkat pertumbuhan dan perkembangan kanak-kanak ini. Boleh dikatakan bahawa kemampuan yang dimiliki setiap kanak-kanak untuk perkembangan bahasa adalah amat berbeza dan akan berjalan seiring dengan perkembangan secara biologi (Rizki *et al.*, 2020).

Dalam kurikulum PAKK 2013 di Indonesia, kemahiran bahasa menjadi salah satu aspek yang perlu dikembangkan dan perlu dipelajari. Langkah ini diambil agar kanak-kanak lebih bersedia dan memahami bahasa penyatuan atau bahasa Indonesia dengan betul. Hal ini sedemikian kerana masyarakat atau ibu bapa menggunakan dua bahasa ketika berkomunikasi, iaitu bahasa daerah dan bahasa Indonesia atau mungkin dengan bahasa daerah sahaja (Siti Hadrawati, 2020). Perkara ini menjadikan bahasa Indonesia sebagai bahasa kedua bagi kanak-kanak, dan perlu dipelajari dan difahami (Dyah *et al.*, 2012). Untuk menjalankan pengembangan bahasa pada awal kanak-kanak, peranan ibu bapa sebagai pendidik utama adalah dengan mengajar pelbagai jenis perbendaharaan kata agar kanak-kanak boleh berinteraksi, dan mestilah ditanamkan sejak awal usia kanak-kanak (Rizki *et al.*, 2020).

Kurikulum PAKK 2013 dalam kajian Nurhaini (2020) menjelaskan bahawa kemahiran asas yang mesti dimiliki oleh kanak-kanak, iaitu kemahiran komunikasi (Bahasa), ialah kanak-kanak mampu menyatakan keinginannya dengan kata-kata atau mampu menyebut perkataan dengan jelas (dapat difahami oleh orang

lain). Selanjutnya Ramli (2015) menyatakan komponen kurikulum awal kanak-kanak berumur 3 tahun hingga 6 tahun untuk literasi merangkumi, aspek peningkatan perbendaharaan kata dan bahasa, kesedaran fonologi, wawasan mengenai pengetahuan, perbualan, pemahaman buku, dan teks lain. Berdasarkan pernyataan mengenai komponen kurikulum PAKK 2013 di atas, bahasa Indonesia harus dipelajari bermula dari awal kanak-kanak dan mesti dipraktikkan bahasa Indonesia sebagai bahasa sehari-hari di sekolah supaya kanak-kanak terbiasa menggunakan bahasa Indonesia ketika berkomunikasi.

Berkaitan dengan pertumbuhan dan perkembangan kanak-kanak, perkembangan bahasa mereka juga meningkat dan menjadi lebih luas. Kanak-kanak secara beransur-ansur melakukan perubahan dalam berkomunikasi. Kanak-kanak biasanya dapat mengembangkan kemahiran bertutur. Mereka boleh menggunakan bahasa dengan pelbagai cara seperti bertanya, berdialog dan bernyanyi. Menurut Rusniah (2017), dari umur 2 tahun kanak-kanak itu menunjukkan minat menamakan objek, minat tersebut terus berkembang seiring dengan bertambah usia dan menunjukkan peningkatan perbendaharaan kata juga. Dengan perbendaharaan kata yang dimiliki, kanak-kanak dapat berkomunikasi dengan persekitarannya yang lebih luas.

Pada masa kanak-kanak berumur 2 tahun hingga 3 tahun, perkembangan perbendaharaan kata mempunyai 500 hingga 1000 patah perkataan dan meningkat menjadi 3000 patah perkataan pada umur 3 tahun hingga 4 tahun, serta berkembang menjadi 5000 hingga 7000 perkataan perbendaharaan kata pada umur 4 tahun hingga 6 tahun (Jamilatul & Evi, 2020). Pemerolehan perbendaharaan kata ini

dipengaruhi oleh persekitaran dan interaksi mereka dengan persekitaran. Perkembangan perbendaharaan kata kepada kanak-kanak dapat dilakukan dengan pelbagai cara, iaitu melalui bercerita, membaca buku, berbual, bernyanyi, dan bermian. Konteks pembelajaran perbendaharaan kata menjadi komponen terpenting yang perlu diterapkan dalam PAKK dengan bentuk konsep belajar sambil bermain, melalui aktiviti-aktiviti yang menyeronokkan dan bersesuaian dengan umur kanak-kanak.

Oleh itu, pembelajaran koperatif jenis padanan juga boleh digunakan dalam pembelajaran untuk kanak-kanak. Koperatif jenis padanan dapat menumbuhkan kreativiti berfikir kanak-kanak sebab melalui padanan kad jawapan dengan kad soalan yang dilakukan oleh kanak-kanak (Petronela *et al.*, 2019).

Pembelajaran koperatif jenis padanan ialah pembelajaran yang dilakukan dengan cara memadankan kad soalan dengan kad jawapan yang sudah disediakan oleh guru (Fenda, 2017). Oleh itu, pembelajaran koperatif jenis padanan juga sesuai digunakan sebagai aktiviti dalam mengajar perbendaharaan kata untuk kanak-kanak, dan dengan alat bantu mengajar berupa kad gambar yang akan memudahkan kanak-kanak untuk mengetahui perbendaharaan kata.

Justeru, pembelajaran koperatif jenis padanan sudah banyak yang digunakan dalam pengajaran kemahiran membaca kanak-kanak (Petronela *et al.*, 2019), meningkatkan motivasi belajar kanak-kanak (Helda & Neni, 2018), perkembangan kognitif (Duroh *et al.*, 2020). Namun, dalam kajian ini untuk meningkatkan kelebihan dan mengurangi kelemahan pada pembelajaran koperatif jenis padanan, pengkaji cuba untuk mengimplementasikan pembelajaran koperatif

jenis padanan dalam kemahiran perbendaharaan kata kanak-kanak. Seterusnya pengkaji membangunkan modul berdasarkan aktiviti-aktiviti koperatif jenis padanan kerana modul boleh membantu guru dalam pengajaran. Guru-guru boleh menggunakan modul sebagai bahan pengajaran biasa di dalam kelas (Sidek & Jamaludin, 2019). Dalam erti kata lain, modul pembelajaran koperatif jenis padanan membantu guru dalam pengajaran melalui aktiviti-aktiviti padanan yang tersusun untuk mencapai objektif yang ditetapkan.

1.3 Pernyataan Masalah

Kerajaan membimbing untuk mengembangkan potensi kanak-kanak, seiring dengan Undang-Undang Nomor 20 Tahun 2003 tentang Sistem Pendidikan Nasional, yang menyatakan bahawa pendidikan awal kanak-kanak ialah bimbingan yang bertujuan untuk memberikan rangsangan pendidikan bagi membantu pertumbuhan dan perkembangan jasmani dan rohani sehingga kanak-kanak sebagai persediaan untuk memasuki pendidikan lanjutan. Oleh itu, pendidikan awal kanak-kanak memainkan fungsi utama dalam mengembangkan semua aspek perkembangan kanak-kanak, termasuk perkembangan kognitif, bahasa, fizikal, dan emosi sosial (Fathana *et al.*, 2020).

PAKK juga mempunyai piawaian perkembangan yang dapat dijadikan asas untuk melihat pencapaian tahap perkembangan kanak-kanak pada usia tertentu, terutama dalam perkembangan bahasa. Piawaian pembelajaran awal kanak-kanak Kementerian Pendidikan Nasional Tahun 2007 bahawa kanak-kanak berumur 4

tahun hingga 5 tahun mempunyai piawaian perkembangan bahasa dari dua aspek iaitu; (a) kanak-kanak dapat mendengar, berkomunikasi secara lisan dan mempunyai lebih banyak perbendaharaan kata, dan (b) kanak-kanak dapat berkomunikasi secara lisan, mempunyai perbendaharaan kata, dan simbol yang dapat dikenali. Hal yang sama dinyatakan oleh Rusniah (2017) bahawa perkembangan bahasa pada peringkat awal kanak-kanak merangkumi empat perkembangan iaitu mendengar, bertutur, membaca dan menulis. Perkembangan ini mesti dijalankan secara seimbang untuk memperoleh perkembangan membaca dan menulis yang optimum. Perkembangan bahasa untuk kanak-kanak berdasarkan standard pendidikan awal kanak-kanak no. 58 tahun 2009 adalah dengan mengembangkan tiga aspek, iaitu menerima bahasa, mengucapkan bahasa, dan keaksaraan.

Salah satu unsur bahasa yang paling penting ialah perkataan atau perbendaharaan kata. Dalam berkomunikasi lisan atau tulisan, perkataan itu adalah unsur mutlak yang mesti digunakan. Perkataan disusun menjadi frasa, klausa dan ayat menggunakan kaedah tertentu yang sudah dipersetujui. Rangkaian ayat ini kemudian membentuk idea yang disampaikan kepada orang lain. Idea tidak dapat disampaikan tanpa adanya perbendaharaan kata. Lia (2020) juga menjelaskan bahawa perbendaharaan kata ialah elemen asas yang sangat penting dalam berkomunikasi. Kemahiran berbahasa yang baik tidak dapat dipisahkan daripada penguasaan perbendaharaan kata yang mencukupi, kerana perbendaharaan kata adalah jumlah keseluruhan perkataan dalam bahasa atau kemampuan perkataan yang diketahui dan digunakan oleh seseorang dalam bercakap dan menulis.

Penguasaan perbendaharaan kata mempunyai banyak fungsi sangat penting dalam perkembangan kanak-kanak kerana kanak-kanak yang menguasai banyak perbendaharaan kata, cenderung mempunyai keyakinan diri dan dapat mempengaruhi rakan sebaya untuk bertindak, sesuai yang diharapkan daripada kanak-kanak pemerolehan perbendaharaan kata yang rendah (Nur & Ahmad, 2020). Dilihat dari fungsi perbendaharaan kata, kanak-kanak mesti mempunyai perbendaharaan kata yang mencukupi untuk dapat memahami apa yang dilihat dan didengar, dapat bercakap dan menulis dengan perkataan yang betul supaya orang lain dapat memahaminya.

Namun, kenyataannya kanak-kanak mengalami kesulitan dalam berbahasa menggunakan bahasa Indonesia. Hal ini selari dengan kajian yang telah dilakukan oleh Yulian *et. al.* (2020) yang menjelaskan bahawa pada usia awal kanak-kanak sering salah menyebut perbendaharaan kata. Selain itu, mereka juga sukar dalam memilih perbendaharaan kata untuk menyatakan sesuatu.

Implikasinya jika masalah tersebut tidak diberi jalan keluar, maka masalah yang terjadi ialah kanak-kanak mengalami kesukaran untuk berkomunikasi dan mempunyai perbendaharaan kata yang rendah, terutama dalam perbendaharaan kata bahasa Indonesia. Akhirnya, kanak-kanak akan sukar memahami pembelajaran dan cenderung untuk tidak bersedia meneruskan persekolahan ke peringkat seterusnya.

Masalah ini terjadi kerana daripada beberapa faktor, salah satu faktor yang boleh mempengaruhi adalah faktor luaran, iaitu faktor persekitaran kanak-kanak. Julisah *et. al.* (2020) menyokong kenyataan ini dengan menyatakan bahawa

pemerolehan bahasa dipengaruhi oleh faktor semula jadi, iaitu sejak lahir setiap kanak-kanak mempunyai satu set sistem pengurusan bahasa yang dipanggil LAD (*Language Acquisition Device*), kanak-kanak memperoleh bahasa daripada perkara yang dilihat pada persekitaran. Hal ini jelas menunjukkan bahawa pemerolehan bahasa kanak-kanak, juga dipengaruhi oleh persekitaran tempat mereka tinggal dan bermain. Dalam ertiannya, pemerolehan perbendaharaan kata kanak-kanak lebih banyak didapati dari persekitarannya, sehingga kanak-kanak juga mengikuti kebiasaan perbendaharaan kata yang lebih sering didapati.

Faktor persekitaran sangat penting dalam menyokong pemerolehan perbendaharaan kata kepada kanak-kanak kerana kebanyakan kanak-kanak mengetahui dengan lebih baik perbendaharaan kata yang dipelajari daripada ibu bapa atau persekitaran. Pada asasnya, ibu bapa mereka menggunakan bahasa daerah sebagai bahasa pertama, manakala bahasa Indonesia menjadi bahasa kedua. Siti Hadrawati (2020) juga tidak dapat dinafikan bahawa bahasa Indonesia merupakan bahasa kedua yang dikuasai oleh masyarakat Indonesia selain bahasa daerah.

Selanjutnya, selain perbendaharaan kata dipengaruhi oleh persekitaran, teknik pengajaran juga dapat mempengaruhi pemerolehan perbendaharaan kanak-kanak. Guru ialah tonggak utama ketika berada dalam persekitaran pembelajaran di sekolah. Kesan yang ditinggalkan oleh guru boleh mempengaruhi hasil belajar kanak-kanak. Guru ialah tokoh utama ke arah pencapaian matlamat, guru juga diminta menguasai pengetahuan dan kemahiran untuk menjadikan proses pendidikan lebih berkesan (Siti Nurlaeli, 2019). Keupayaan guru untuk memilih teknik pembelajaran sangat mempengaruhi pemerolehan perbendaharaan kata

kanak-kanak. Oleh itu, guru mesti mempunyai kebolehan inovatif dalam menggunakan, membangunkan atau membina kaedah atau perkara yang berkaitan dengan pembelajaran, khususnya dalam pembelajaran perbendaharaan kata kanak-kanak. Namun pada masa ini, kemampuan inovatif guru masih rendah dan tidak optimum. Guru cenderung menggunakan teknik dan bahan pengajaran yang semula jadi atau bahan pengajaran yang senada (Ni Md Desy & I Ketut, 2019). Dalam ertian, banyak yang didapati bahawa bahan pengajaran berkaitan perbendaharaan kata hanya buku bacaan biasa saja. Dan berkaitan dengan teknik pembelajaran pada perbendaharaan kata juga hanya membantu kanak-kanak untuk membaca dan memahami dalam buku bacaan perbendaharaan kata.

Oleh itu, penggunaan teknik pembelajaran yang sesuai dengan perkembangan dan kebolehan kanak-kanak mesti dipelajari, dipertimbangkan, dan diterapkan oleh semua guru dalam pendidikan awal kanak-kanak. Salah satu pembelajaran yang menekankan aktiviti permainan, persekitaran, interaktif dan keseronokan kepada kanak-kanak adalah pembelajaran koperatif. Pembelajaran koperatif dapat digunakan dalam pendidikan awal kanak-kanak dan merupakan teknik belajar yang memerlukan pelajar bekerjasama dalam menyelesaikan tugas akademik (Dian & Herdina, 2017). Berkaitan dengan pernyataan tersebut, pembelajaran koperatif boleh digunakan dalam pendidikan awal kanak-kanak kerana teknik tersebut mengutamakan kerjasama dalam kumpulan untuk menyelesaikan tugas atau soalan dan mendapatkan interaksi daripada mereka.

Dalam proses pembelajaran PAKK, teknik koperatif digunakan dalam meningkatkan kemahiran sosial kanak-kanak (Dian & Hedrina, 2017; Riza, 2018;

Siti Nurlaeli, 2019; Mhd Habibu & Rita, 2020). Selanjutnya dalam kajian ini, pembelajaran koperatif berfokus kepada kemahiran perbendaharaan kata, dan pengkaji mengimplementasikan pembelajaran koperatif untuk kemahiran perbendaharaan kata dan berfokus pada aktiviti jenis padanan.

Namun begitu, tidak semua pembelajaran dengan aktiviti koperatif dapat digunakan kepada pendidikan awal kanak-kanak kerana tahap perkembangan kognitif yang diinginkan untuk setiap aktiviti pembelajaran adalah berbeza. Atas sebab ini, pengkaji perlu memilih aktiviti pembelajaran yang tepat untuk semua aspek pembelajaran. Keperluan untuk mengembangkan pembelajaran menjadi lebih inovatif dan menarik kerana kekurangan pembangunan pembelajaran yang dilakukan berdasarkan kajian-kajian sedia ada. Oleh itu, pengkaji akan membangunkan aktiviti pembelajaran yang sedia ada dalam pembelajaran koperatif, namun akan dimodifikasi oleh pengkaji, iaitu dengan membangunkan modul pembelajaran dengan pembelajaran koperatif jenis padanan atau di Indonesia dikenali dengan istilah *Make A Match*.

Teknik pembelajaran padanan adalah salah satu teknik pembelajaran koperatif yang memerlukan pelajar lebih aktif dalam proses pembelajaran dan dapat bekerjasama. Pengajaran dengan jenis padanan melibatkan pelajar mencari pasangan semasa belajar mengenai konsep atau topik dalam suasana yang menyenangkan (Ni Md Desy & Ketut, 2019). Teknik tersebut digunakan dalam kajian ini kerana pembelajaran koperatif jenis padanan sesuai dengan perkembangan kanak-kanak dan dapat meningkatkan keaktifan kanak-kanak secara fizikal dan kognitif serta menjadikan bahan pembelajaran yang disampaikan lebih

menarik kerana diaplikasikan dalam konsep permainan sehingga suasana kelas menjadi lebih dinamik. Menurut Ai Tita (2019), pembelajaran jenis padanan adalah salah satu pembelajaran kumpulan dengan cara mencari pasangan. Pendidikan awal kanak-kanak dengan pembelajaran kumpulan sudah biasa dilaksanakan, namun belum secara koperatif kerana pembelajaran ini memiliki prinsip asas pokok iaitu dipadukan dalam bentuk permainan sehingga sesuai dengan perkembangan awal kanak-kanak yang pembelajarannya melalui teknik permainan.

Dalam pengajaran, pembelajaran koperatif jenis padanan diaplikasikan dalam modul pembelajaran yang berasaskan teknik pengajaran tersebut, iaitu modul pembelajaran koperatif jenis padanan. Modul dapat membantu kanak-kanak dalam memahami pembelajaran dan guru juga turut terbantu dalam pengajaran. Modul berfungsi sebagai pembantu guru dalam pembelajaran dan sebagai bahan belajar bagi kanak-kanak (Irma, 2017).

Tambahan lagi, Erfitra dan Emirensiana (2020) menjelaskan bahawa modul pembelajaran akan lebih mudah digunakan oleh pelajar dengan mengaplikasikan teknik pembelajaran dalam modul yang dibangunkan. Modul pembelajaran tidak disusun dengan aktiviti senada, tetapi dilengkapi dengan pelbagai aktiviti pembelajaran yang menarik dan mampu mengaktifkan pelajar untuk belajar. Dalam kajian ini pengkaji mencuba untuk membina modul pembelajaran untuk kemahiran perbendaharaan kata Bahasa Indonesia dengan mengaplikasikan teknik pembelajaran koperatif jenis padanan.

1.4 Tujuan Kajian

Tujuan penyelidikan ini adalah untuk mendapatkan kesepakatan pakar terhadap reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak.

1.5 Objektif Kajian

Objektif kajian dalam penyelidikan ini adalah seperti berikut:

1. Mengetahui pasti komponen utama modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar.
2. Mengetahui pasti elemen dalam komponen utama modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar.

1.6 Persoalan Kajian

Bahagian ini ialah soalan-soalan kajian yang dijalankan bagi menjawab dan memenuhi objektif kajian. Soalan-soalan kajian adalah seperti yang berikut:

1. Apakah komponen utama modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?

2. Apakah elemen dalam komponen utama modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?
 - a. Apakah objektif pembelajaran bagi modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?
 - b. Apakah standard pembelajaran bagi modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?
 - c. Apakah tema-tema pembelajaran bagi modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?
 - d. Apakah langkah-langkah pembelajaran bagi modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?
 - e. Apakah aktiviti pembelajaran bagi modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?
 - f. Apakah penilaian pembelajaran bagi modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak berdasarkan kesepakatan pakar?

1.7 Kerangka Konseptual

Kerangka konseptual digunakan sebagai panduan oleh pengkaji dalam menjalankan kajian. Kerangka konseptual ini dibuat oleh pengkaji berdasarkan objektif kajian yang sudah ditentukan untuk menggambarkan secara terperinci kajian yang akan dijalankan. Kajian ini dimulai dari teori yang mendasarinya, iaitu teori Lev Vygotsky, yang menyatakan bahawa perkembangan bahasa kanak-kanak dipengaruhi oleh persekitarannya (Wan & Syarifah, 2017). Dalam kajian ini, perkembangan bahasa berkaitan dengan bahagian perbendaharaan kata kanak-kanak.

Teori ini digunakan sebagai asas untuk reka bentuk modul pembelajaran kooperatif jenis padanan dengan tahap perkembangan awal kanak-kanak. Reka bentuk modul pembelajaran yang dibina berfokuskan kepada satu aspek yang terkandung dalam kurikulum, iaitu kemahiran perbendaharaan kata kanak-kanak pada umur 4 tahun hingga 5 tahun menjadi fokus tujuan modul pembelajaran kooperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kanak-kanak. Dalam reka bentuk modul tersebut terdapat komponen utama dan elemen-elemen dalam komponen utama modul pembelajaran yang sebelumnya dibina bersama tiga orang pakar PAKK, melalui analisis kurikulum PAKK 2013 di Indonesia dan literatur lainnya yang berkaitan.

Setelah melalui tahap tersebut, soal selidik yang merangkumi komponen utama, dan elemen-elemen dalam komponen utama modul pembelajaran yang telah dibina menjadi bahagian daripada objektif kajian dalam reka bentuk modul pembelajaran kooperatif jenis padanan. Komponen utama modul pembelajaran

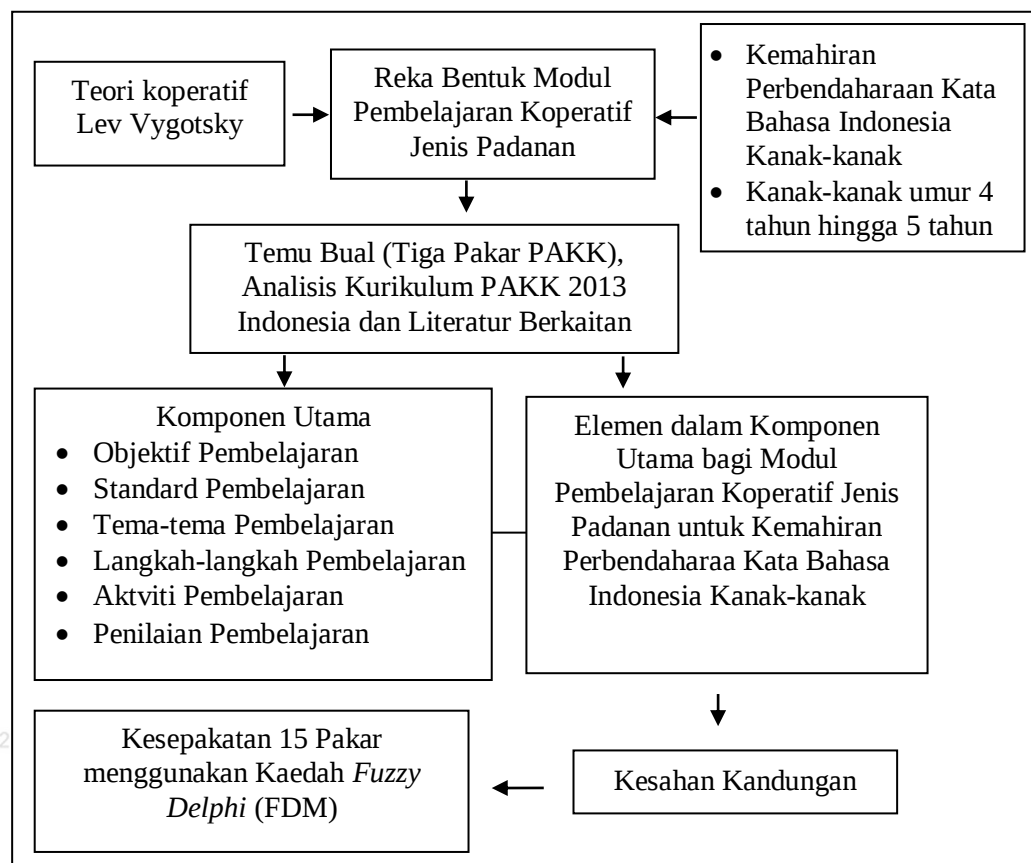

tersebut merangkumi objektif pembelajaran, standard pembelajaran, tema-tema pembelajaran, langkah-langkah pembelajaran, aktiviti pembelajara, dan penilaian pembelajaran. Selanjutnya, elemen-elemen setiap komponen utama modul pembelajaran juga ikut dibina berdasarkan analisis keperluan yang sudah dilakukan sebelumnya.

Seterusnya, soal selidik yang dibina dilakukan penilaian pakar dengan meminta kesepakatan pakar terhadap reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak. Penilaian kesepakatan pakar tersebut menggunakan kaedah *Fuzzy Delphi*. Menurut Mohd Ridhuan dan Mohd Rahimi (2015) kaedah *Fuzzy Delphi* digunakan untuk mendapatkan persetujuan pakar terhadap item kandungan modul pembelajaran. Dalam kajian ini juga kaedah tersebut digunakan bagi mendapatkan kesepakatan pakar terhadap komponen utama dan elemen-elemen bagi komponen utama modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak. Gambaran lebih terperinci berdasarkan konseptual kajian boleh dilihat dalam Rajah 1.1 di bawah.

Rajah 1.1. Kerangka Konseptual

1.8 Definisi Istilah

Dalam penyelidikan ini, terdapat beberapa istilah yang perlu dijelaskan seperti, pembangunan, modul, kaedah *Fuzzy Delphi* (FDM), pembelajaran koperatif, jenis padanan, kemahiran perbendaharaan kata, pendidikan awal kanak-kanak, dan kanak-kanak. Beberapa pemboleh ubah tersebut dijelaskan secara konseptual dan operasional.

1.8.1 Reka Bentuk

Pembangunan sebuah modul perlu dijalankan proses reka bentuk terlebih dahulu, dan kemudian dari hasil reka bentuk tersebut dibangunkan sebuah modul. Menurut Dick *et. al.* (2015), reka bentuk pembangunan ialah proses yang sistematik untuk mereka bentuk, membangunkan, melaksanakan, dan menilai sesuatu produk.

Dalam kajian ini hanya pada tahap reka bentuk modul sahaja. Reka bentuk modul tersebut merangkumi komponen utama dan elemen dalam komponen utama bagi reka bentuk modul koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan

1.8.2 Modul

Modul ialah bahan pengajaran berstruktur sistematik dan menarik yang merangkumi kandungan bahan untuk mencapai objektif yang diharapkan dengan adanya modul dapat membantu guru dalam memperoleh maklumat mengenai bahan pembelajaran secara bebas, serta modul terbahagi kepada dua kategori, iaitu modul cetak dan modul digital (Dewi *et al.*, 2017).

Dalam kajian ini, modul merujuk kepada modul koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak. Modul

tersebut mengandungi komponen utama, iaitu; (a) objektif pembelajaran; (b) standard pembelajaran; (c) tema-tema pembelajaran; (d) langkah-langkah pembelajaran; (e) aktiviti pembelajaran; dan (f) penialain pembelajaran. Manakala bahan bantu dalam pembelajaran tersebut mengikuti daripada strategi pembelajaran koperatif jenis padanan iaitu berupa kad jawapan, kad soalan, dan beberapa bahan bantu berupa gambar lainnya.

1.8.3 Kaedah *Fuzzy Delphi* (FDM)

Kaedah *Fuzzy Delphi* (FDM) ialah instrumen asas yang digunakan untuk mendapatkan persetujuan pakar dalam menentukan perkara yang diukur dalam sesebuah kajian (Mohd Ridhuan *et al.*, 2019). Kaedah *Fuzzy Delphi* ini merupakan suatu kombinasi antara set penomboran *Fuzzy* dengan kaedah *Delphi*.

Dalam kajian ini, Kaedah *Fuzzy Delphi* digunakan sebagai kaedah penilaian kesepakatan pakar terhadap reka bentuk modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak. Kesepakatan pakar yang terlibat bagi menilai reka bentuk modul tersebut melibatkan 15 pakar bidang PAKK di Nusa Tenggara Barat, Indonesia.

1.8.4 Pembelajaran Kooperatif

Menurut Siti Rahaimah (2019) Pembelajaran kooperatif didefinisikan sebagai satu proses yang membantu pelajar berinteraksi antara satu sama lain untuk mencapai satu matlamat khusus atau mendapatkan hasil akhir yang ada kaitan dengan kandungan mata pelajaran. Pembelajaran kooperatif melibatkan penggunaan kumpulan kecil instruksional dengan pelajar bekerjasama untuk memaksimumkan pembelajaran mereka antara satu sama lain.

Dalam kajian ini, pembelajaran kooperatif merujuk kepada aktiviti pembelajaran yang termasuk dalam pembelajaran kumpulan dan pembelajaran kooperatif tidak formal kerana tidak memerlukan aktiviti pemikiran struktur, tetapi hanya memerlukan interaksi dalam aktiviti pembelajaran kanak-kanak.

Pembelajaran kooperatif yang digunakan ialah pembelajaran kooperatif jenis padanan.

1.8.5 Jenis Padanan

Pembelajaran kooperatif jenis padanan yang dipadukan dengan bentuk permainan mencari pasangan dengan menggunakan media kad soalan dan kad jawapan akan membuat pembelajaran menarik serta menyenangkan, kanak-kanak akan belajar sambil bermain dalam kumpulan, sehingga akan meningkatkan kebolehan kreativiti kanak-kanak dan meningkatkan kerjasama kerana saling membantu antara satu sama lain dalam kumpulan (Ai Tita, 2019).

Dalam kajian ini, pembelajaran jenis padanan merupakan aktiviti dalam pembelajaran. Aktiviti tersebut dibantu dengan alat bantu mengajar berupa kad. Aktiviti pembelajaran jenis padanan, melibatkan aktiviti kumpulan kecil kanak-kanak atau berpasangan. Seorang dari kanak-kanak akan mendapatkan kad soalan dan seorang akan mendapatkan kad jawapan. Kemudian, kanak-kanak yang mendapat kad soalan mencari kad jawapan daripada kawan-kawan di dalam kelas atau daripada ahli kumpulan lain. Setelah mendapatkan jawapan, kanak-kanak menyebutkan jawapan yang ada pada kad jawapan.

1.8.6 Kemahiran Perbendaharaan Kata

Perbendaharaan kata ialah perkataan yang dimiliki seseorang untuk bersosial dengan orang lain (Eva, 2020). Kemahiran perbendaharaan kata sangat penting, kerana kemahiran perbendaharaan kata ialah penentu seseorang dalam menyelesaikan kata-kata secara mendalam (Istiqomah, 2017).

Dalam kajian ini, kemahiran perbendaharaan kata merujuk kepada kemampuan kanak-kanak pada usia 4 tahun hingga 5 tahun untuk mengenali kata. Perbendaharaan kata yang perlu diketahui oleh kanak-kanak terdiri daripada kata nama, kata kerja, kata adjektif, dan kata keterangan. Selanjutnya, perbendaharaan kata yang dipelajari tersebut berasal dari tema-tema pembelajaran, iaitu Diriku, Lingkunganku, Tumbuhan, Binatang, dan Keluargaku.

1.8.7 Pendidikan Awal Kanak-Kanak (PAKK)

Pendidikan awal kanak-kanak ialah pendidikan formal sebelum kanak-kanak tersebut melanjutkan pelajaran ke peringkat sekolah rendah yang dilalui oleh kanak-kanak berumur 4 tahun hingga 6 tahun (Departemen Pendidikan Nasional, 2007). PAKK ialah usaha bimbingan yang dilakukan melalui penyediaan rangsangan pendidikan untuk membantu pertumbuhan dan perkembangan kanak-kanak sehingga mereka siap sedia memasuki pendidikan lanjutan.

Dalam kajian ini, PAKK merujuk kepada PAKK yang ada di Nusa Tenggara Barat, Indonesia. Kurikulum yang digunakan juga merujuk kepada kurikulum PAKK 2013 di Indonesia.

1.8.8 Kanak-Kanak

Undang-undang No. 20 Tahun 2003 tentang Sistem Pendidikan Nasional, keberadaan pendidikan awal kanak-kanak diakui secara sah. Hal ini terkandung dalam bagian tujuh, pasal 28 ayat 1 hingga 6, ketika pada awal usia kanak-kanak mendapat pendidikan prasekolah iaitu ketika kanak-kanak berumur 0 tahun hingga 6 tahun (Nurhaini, 2020).

Dalam kajian ini, kanak-kanak merujuk kepada individu pada umur 4 tahun hingga 5 tahun. Pada tahap umur tersebut berada di tahap kelas kumpulan A pada PAKK di Indonesia.

1.9 Batasan Kajian

Kajian ini mempunyai batasan-batasan tertentu yang merangkumi reka bentuk modul, kemahiran perbendaharaan kata yang dipelajari, kanak-kanak, dan metodologi dalam kajian. Dalam kajian ini, pengkaji hanya terbatas pada membangunkan reka bentuk modul sahaja.

Reka bentuk modul tersebut akan menggunakan koperatif jenis padanan. Pembelajaran koperatif jenis padanan merupakan aktiviti-aktiviti dalam modul tersebut yang berupa rencana pembelajaran aktiviti kanak-kanak. Dalam menjalankan aktiviti jenis padanan, terdapat alat bantu mengajar berupa kad soalan dan kad jawapan untuk membantu kanak-kanak dalam mengenali kata.

Selanjutnya perbendaharaan kata menjadi batasan kemahiran yang dipelajari dalam kajian ini. Perbendaharaan kata yang menjadi fokus dalam kajian ini berupa perbendaharaan kata bahasa Indonesia dan berfokus juga pada kelas kata. Kelas kata tersebut terdiri daripada kata nama, kata kerja, kata sifat, dan kata keterangan (waktu dan tempat). Perbendaharaan kata berupa kelas-kelas kata tersebut akan dipelajari berdasarkan tema-tema pembelajaran yang sudah dipilih, iaitu Diriku, Lingkunganku, Tanaman, Binatang, dan Keluargaku. Kanak-kanak yang menjadi fokus pada reka bentuk modul dalam kajian ini melibatkan kanak-kanak berumur 4 tahun hingga 5 tahun. Pada umur tersebut, merupakan kanak-kanak menerima pendidikan awal kanak-kanak.

Pada kajian ini, metodologi yang digunakan adalah berdasarkan kaedah *Fuzzy Delphi* (FDM). FDM digunakan untuk mendapatkan kesepakatan pakar terhadap reka bentuk modul yang dibina. Kesepakatan pakar tersebut melibatkan 15 pakar dalam bidang PAKK di Nusa Tenggara Barat, Indonesia. Pakar-pakar tersebut telah mempunyai pengalaman kerja dalam bidang PAKK sekurang-kurangnya lima tahun dan keatas.

Kajian ini tidak dapat digeneralisasikan bahawa semua pembelajaran koperatif dapat digunakan untuk PAKK. Dan tidak boleh menjadi ukuran bahawa semua kanak-kanak dapat melakukan pembelajaran dengan menggunakan pembelajaran koperatif jenis padanan. Dapatan kajian ini tidak melambangkan keseluruhan kualiti pendidikan.

1.10 Kepentingan Kajian

Tujuan kajian ini adalah untuk membangun modul pembelajaran koperatif jenis padanan untuk kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia awal bagi kanak-kanak. Dalam pembelajaran ini, modul akan menerapkan pembelajaran padanan sesuai dengan asas pembelajaran koperatif. Aktiviti pembelajaran di dalam modul ini juga akan meminta kanak-kanak memadankan kad soalan dengan kad jawapan secara berpasangan. Pembelajaran ini dikembangkan sesuai dengan kaedah pembelajaran kanak-kanak berupa belajar sambil bermain agar pembelajaran lebih menyeronokkan melalui kaedah koperatif jenis padanan.

Reka bentuk modul pembelajaran ini lebih menekankan kepada kemahiran perbendaharaan kata kanak-kanak yang melibatkan pembelajaran dalam kumpulan kecil, secara berpasangan. Daripada kemahiran perbendaharaan kata ini, kanak-kanak terlibat akan dapat mengetahui dan menyebut perkataan pada kad soalan dan kad jawapan. Hal ini dilakukan supaya kanak-kanak lebih mudah memahami objek di sekeliling atau perkara yang akan dipelajari.

Walaupun modul pembelajaran menekankan kepada kemahiran perbendaharaan kata, pelaksanaan pembelajaran ini juga dapat dilihat sebagai aspek sosial kanak-kanak daripada kolaborasi yang dilakukan dan aspek motorik atau fizikal yang dapat dilihat dari pergerakan kanak-kanak mencari jawapan kepada soalan. Pembelajaran ini akan menjadi lebih menarik, sekiranya kanak-kanak diberi peluang untuk mencari dan berfikir sendiri.

Kajian ini memberikan penyelesaian dalam pembelajaran yang akan digunakan guru untuk membuat jenis pembelajaran koperatif yang sesuai. Di samping itu, untuk memberi kefahaman kepada guru bahawa pemilihan aktiviti pembelajaran sangat penting dan sesuai dengan tahap perkembangan anak. Kajian ini juga mendorong para guru untuk terus membangunkan kaedah pembelajaran yang menarik dan menyeronokkan bagi kanak-kanak. Kajian ini juga akan mendorong para guru untuk terus mencari jalan keluar daripada masalah pembelajaran dan meningkatkan kualiti pembelajaran, khususnya dalam meningkatkan kualiti pendidikan secara umum.

Hasil daripada kajian ini diharapkan dapat dimanfaatkan secara teoritis dan secara praktis, seperti yang berikut: (a) manfaat teoritis, hasil penelitian ini sebagai acuan penelitian yang lain dalam melakukan penelitian mengenai modul pembelajaran koperatif jenis padanan dan khususnya bagi kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak; dan (b) manfaat praktis, sebagai salah satu rujukan bagi guru dalam membina modul pembelajaran, mengembangkan kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia, agar keterampilan kanak-kanak bisa berkembang dengan maksimum. Disamping itu, hasil penelitian ini juga diharapkan menjadi bahan pertimbangan dalam menyusun program pembelajaran serta menentukan kaedah dan media pembelajaran yang tepat untuk mengembangkan kemahiran perbendaharaan kata bahasa Indonesia bagi kanak-kanak.

1.11 Rumusan

Bab ini telah menjelaskan beberapa perkara penting yang menjadi hala tuju dalam kajian ini. Latar belakang kajian telah menjelaskan perkara-perkara yang mendasari kajian, begitu juga dengan permasalahan kajian telah menjelaskan perkara-perkara yang menyokong pelaksanaan kajian ini. Bagi difahami secara keseluruhan, kajian ini juga disokong oleh objektif kajian, definisi istilah, dan batasan kajian.

